

Øster Hornum Brugs – en turbulent start

Jens Sørensen Mark, lærer og kirkesanger i Øster Hornum fra 1883 til 1926, skrev fra 1924 til sin død i 1926 en række artikler om byens historie. Her bringes hans fortælling om Øster Hornum Brugsforenings omtumlede start i 1889 frem til konsolidering efter første verdenskrig.

Da oprettelsen af mejeriet strandede i 1888, kom der forslag om at oprette en brugsforening. Bladet *Bondevennen*, som den gang udgaves af overretssagfører Staul, bragte en række artikler om brugsforeningerne, som den gang var ukendte her i Himmerland. Da jeg kom hjem fra mejerimødet, hvor det var fastslået at der fintet mejeri blev, sagde min hustru, at så skulde vi prøve at lave en brugsforening i stedet for. Jeg satte mig straks til at læse artiklerne igennem og begyndte derefter at tale med folk derom. Der var dog ikke stor stemning for sagen, men nogle ville dog nok være med, og på et møde den 15. april 1888 stiftedes så foreningen med navnet ”Øster Hornum og Omegns Brugsforening”. Bestyrelse valgtes og kom til at bestå af følgende 7 medlemmer: Gårdmand Stig Jespersen, Molbjerg, gårdmand. Niels Andersen, Molbjerg, gårdmand. Jens Qvist, Hæsum, gårdmand Laurs Kvist, Estrup, gårdmand Lars Buus Larsen, Øster Hornum, smed C. M. Hansen, Øster Hornum, og lærer Jens Sørensen Mark, Øster Hornum.

På bestyrelsesmødet den 22. april valgtes Lars Buus Larsen til formand og lærer Mark til kasserer og regnskabsfarer. Til uddeler antoges hører Niels Jensen Nielsen af Øster Hornum. Hans varelager overtoges af foreningen til indkøbspris, og hans butik og lagerrum¹ lejedes af brugsforeningen. Herved friedes uddeleren for en truende fallit.

Det gik imidlertid ikke så godt med uddeleren, som det var ventet. Han havde tidligere været slem til at nyde spiritus, men det var lykkedes at få ham ind i afholdsforeningen. Nu begyndte han imidlertid at nyde igen, og det tog mere og mere til, så det så ud til at blive nødvendigt at sige ham op som uddeler.

Jens Sørensen Mark

På generalforsamlingen 3. februar 1889 valgtes et udvalg til at fremkomme med overslag over udgifterne til en ny bygning samt skaffe byggegrund og fremlægge grundrids af bygningen. Hertil valgtes gårdmand Stig Jespersen, Molbjerg, murer Jakob Thrysøe, Guldbæk, snedker Lars Peter Abildgaard, Øster Hornum, gårdmand Laurs Kvist, Estrup, og lærer Mark, Øster Hornum. Der forhandlede tillige om at bygge samlingshus sammen med brugsforeningen. Den 25. februar holdtes igen generalforsamling, hvor udvalget fremlagde det forlangte, som derefter sattes under forhandling. Byen gav byggegrund vest for landevejen, og det vedtogedes at bygge huset med lejlighed.

Herved løstes også uddelerspørgsmålet. Det var nemlig umuligt at fortsætte med uddeleren i længere tid, men brugsforeningen var nødt til at beholde ham, så lange vi skulle leje hans hus. I begyndelsen af juni opsigede bestyrelsen lejemålet til 1. august, da det ny hus til den tid mentes at være færdigt. Ligeledes opsigedes uddeleren til fratrædelse til samme tid. Til samme tid søgtes en ny uddeler.

Imidlertid brændte en del af byen d. 13. juni 1889², og huset, hvori brugsforeningen havde lokale, brændte også. Størstedelen af varelageret brændte, og foreningen led herved et mindre tab, men da en del af det,

¹ Huset lå omtrent hvor Nibevej 183 nu ligger.

² Ilden opstod i præstegården, som nedbrændte på nær én længe. Ilden spredtes af en kraftig vestenvind til den øvrige by, hvor syv huse, tækket med rughalm, nedbrændte.

der brændte, ikke var gangbar vare, var det virkelige tab i virkeligheden ret lille. Foreningens virksomhed måtte imidlertid standse, da der ikke var noget lokale at få³.

Til uddeler antoges Anton Peter Petersen fra Jetsmark. Han havde tidligere været lærling hos høker Niels Jensen. I juli 1890 forlangte pastor Gade at uddeleren skulle opsiges. Bestyrelsen vedtog at fremsætte dette spørgsmål på generalforsamlingen den 27. juli. Her vedtoges det at beholde uddeleren.

Lige efter denne generalforsamling henvendte pastor Gade sig til lærer Mark og truede ham med at klage til ministeriet, hvis han ikke straks gik ud af brugsforeningens bestyrelse. Bestyrelsen vedtog da for at undgå ubehageligheder at fritage lærer Mark for hvervet, og i stedet for ham valgtes Peder Pedersen Smed. Lærer Mark blev imidlertid ved med at føre brugsforeningens regnskab.

Den nybyggede Øster Hornum Brugsforening

I foråret 1891 opsigte uddeleren pladsen til fratrædelse 1. juli. Først blev antaget detailhandler Thomsen, Nørresundby, men da han senere bad om at blive fri for pladsen, blev forhenværende gårdmand Christen Laursen fra Salling antaget. Han kunne imidlertid ikke magte arbejdet og ønskede at fratræde så snart som muligt. I hans sted blev antaget møllersvend Hans Sørensen i Ridemandsmølle. Han tiltrådte så den 7. oktober 1891. I september 1892 opsigte Hans Sørensen pladsen som uddeler. Han kunne heller ikke magte arbejdet, og navnlig skortede det stærkt med renholdelse af lokalerne. Pengevæsenet kunne han heller ikke styre.

Nu søgtes der igen en uddeler, og som sådan antoges kommis S. M. Sørensen fra Kvorup ved Jetsmark. Ser holdtes opgørelse i slutningen af oktober 1892, så der kunne handles igen fra 1. november. Dette valg af uddeler var i høj grad uheldigt. Brugsforeningen blev samlingsplads for kortspillere, og uddeleren gjorde, hvad han kunne for at fremme drikkeri. Flere gange måtte bestyrelsen advare uddeleren herimod, men det frugtede kun lidt.

Den 4. februar bemyndigede generalforsamlingen bestyrelsen til at indmelde foreningen i den kort før dannede "Fællesforeningen af jyske Brugsforeninger". Den 11. marts (1893?) indmeldte bestyrelsen foreningen.

Da uddeleren jævnligt var borte fra foreningen, mødtes bestyrelsen til at forbyde ham at rejse over en halv dag uden tilladelse. Den 12. april 1894 opsigte uddeleren sin plads, da han skulle overtage en købmandsforretning i Øster Vrå til 1. maj. Han fik tilladelse til at rejse mod at hans søster bestyrede foreningen under hans ansvar. Han rejste så til maj, men det var en meget uheldig ordning, thi han medtog en hel del af de penge, der indkom, til sin forretning.

Nu søgtes igen en uddeler. Der indkom 12 ansøgninger om pladsen og forhenværende træskomand Niels Kr. Jensen af Støvring blev antaget. Opgørelse holdtes den 12. juni og følgende dage. Efter at regnskabet var opgjort, viste det sig, at forhenværende uddeler Sørensen skyldte foreningen 2402 kr. Han var imidlertid færdig med sin købmandsforretning, idet han allerede sommeren 1894 gik fallit. Brugsforeningen overgav så fordringen på uddeleren til skifteretten i Sæby, der behandlede boet. Det trak meget længe ud, uden det blev behandlet færdigt. Foreningen fik sin part af Sørensens fallitbo, og derefter skete henvendelse til hans to brødre, som var kautionister for ham for 1500 kroner. De nægtede at betale, og foreningen måtte så anlægge sag imod dem. Dommen faldt i slutningen af november, og kautionisterne dømtes til at betale

³ Bygningen blev bygget i løbet af efteråret 1889 af murer Jacob Thrysoe og tømrer Abildgård.

summen med renter fra processens begyndelse til betalingen. Kautionisterne indankede sagen for overretten, og brugsforeningen indstævnedes til at møde i Viborg, men et par dage før vi skulle møde, modtog vi meddelelse om, at kautionisterne nu ville betale. Vi fik så godt 1700 kr. af kautionisterne og lidt over 400 kr. af Sørensen's bo, så tabet blev ikke så stort, som det så ud til.

Den nye uddeler, Niels Kr. Jensen, havde en stor familie. Det gik dog rigtig godt for ham i mange år, skønt han aldrig blev afholdt af medlemmerne, da han kunne være ret brøsig over for mange. Han gik meget på jagt og rejste meget ud, så børnene næsten ene måtte passe butikken. Herved gik jo meget til spilte, og han brugte mange penge på sine rejser. Ved opgørelsen nytår 1911 kom han til at skyldte godt et par tusinde kroner, og beskyldte da først en kommis, han havde haft, for at have omgåedes urigtigt med pengene. Siden forlod han dette og beskyldte kassereren for at have fået en kvittering på 1350 kr., som uddeleren havde betalt, men kassereren kunne bevise, at han havde betalt dem. Da han ikke kunne tvinge kassereren til at betale ham disse penge, opsgav han sin plads, efter at han havde været her i godt 17 år.

Der indkom 21 ansøgninger om pladsen. Tre af dem udtoges: Uddeler Fr. Bundgård, Godthåb, uddeler Kr. Mark, Sønderholm og uddeler J. Jensen, Hjørring. Af disse tre blev Frederik Bundgård udtaget til uddeler, og der holdtes opgørelse 28. august og følgende dage.

Da brugsforeningen byggede i 1889 troede alle, at omsætningen vanskeligt ville nå en årlig omsætning af 30.000 kr. Men omsætningen kom snart til at overstige dette beløb, og huset blev for lille. Allerede 1896 måtte butikken ombygges, således at indgangen blev på sydsiden af huset. Noget af beboelsen toges med til butikken. Dette gav nogen plads for en tid, men pladsen var stadig for lille. Det gik nu en halv snes år, men i slutningen af 1906 toges spørgsmålet om mere plads under alvorlig overvejelse. På generalforsamlingen i september gaves bestyrelsen pålæg om at søge forhandling med samlingshuset for om muligt at købe dette. Det var omtrent den eneste udvej til at få plads. I oktober rettedes henvendelse til bestyrelsen for samlingshuset, og dennes svar kom i slutningen af november. De ville sælge og forlangte 3200 kr. for samlingshuset. Brugsforeningen holdt generalforsamling den 10. december, og på denne vedtoges med 59 ja mod 21 nej at købe samlingshuset til nævnte pris. Allerede den 17. december holdtes igen generalforsamling, og på denne forelå to forslag. Det første gik ud på at sammenbygge begge huse og det andet på at lave butik i samlingshuset. Det første vedtoges og samme sommer udførtes arbejdet. Det blev særdeles rimelige lokaler, og der er nu ingen frygt for, at de igen skal blive for små.

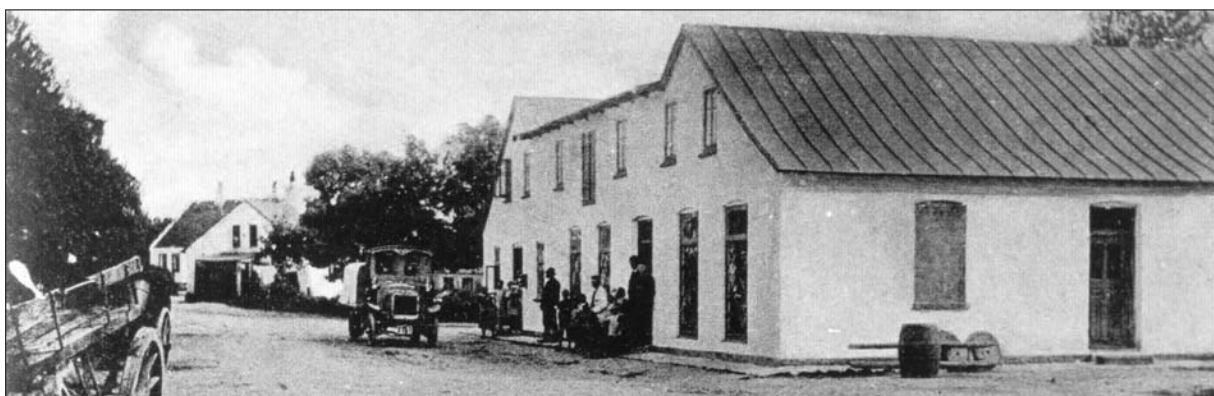
Brugsen lige efter udvidelsen, her set udefra

... og her indefra

Uddeler Bundgård af Godthåb overtog pladsen som uddeler ved opgørelsen den 28. august 1911 og følgende dage. Han viste snart at han var en mand, der i alle måder var pladsen voksen. Han var næsten altid til stede i forretningen, og han overså alting i forretningen. Han var særlig omhyggelig med at intet gik til spilte, og i det hele kan det siges, at han var foreningen en god uddeler. Det var den vanskeligste tid, brugsforeningen har haft. Det var meget vanskeligt at skaffe varer, og rationeringskortene voldte megen ulejlighed. Desuden var Bundgård flere gange indkaldt til sikringsstyrken. Frederik Bundgård var søn af

gårdmand Christian Bundgård i Gravlev, og han havde lovet sin fader at overtage gården, når han ikke kunne længere.

Brugsen i 1920'erne

Den 1. maj 1918 opsagde Bundgård pladsen, og der blev straks søgt en ny uddeler. Også denne gang blev uddeleren i Godthåb, G. Poulsen, antaget. Om ham gælder det samme som om Bundgård, at han var foreningen en god uddeler, og det var hans stadige ønske at få sig en købmandsforretning og den 19. marts 1923 opsagde han pladsen til fratrædelse til 1. juli. Der indkom 23 ansøgninger. Af disse valgtes uddeler Hans Pedersen, Hadbjerg pr. Hadsten, som endnu er uddeler i 1924.

Foreningens formænd er følgende:

1. Gårdmand Lars Buus Larsen Øster Hornum fra 22. april 1888 til 11. juli 1889.
2. Gårdmand, Jens Jensen, Øster Hornum fra 14. juli 1889 til 13. juli 1891.
3. Husmand Søren P. Sørensen, Øster Hornum fra 13. juli 1891 til 17. august 1892.
4. Gårdmand Lars Buus Larsen, Øster Hornum fra 27. august 1892 til 8. juli 1893.
5. Gårdmand Søren Frendrup, Molbjerg fra 8. juli 1893 til 1. juli 1894.
6. Skrædder Jens Mouritsen, Øster Hornum fra 1. juli 1894 til 3. april 1902.
7. Smed C. M. Hansen, Øster Hornum fra 3. april 1902 til 3. april 1910.
8. Husmand Martinus Gregersen, Tranten fra 3. april 1910 til 12. april 1912.
9. Lærer Jens Sørensen Mark, Øster Hornum fra 12. april 1912

Lærer Jens Sørensen Mark har været regnskabsfører fra foreningens stiftelse til nu (1924) med undtagelse af, at lærer Poulsen i Hæsum var regnskabsfører 1 å 2 år til 1897.

—o0o—

Jens Sørensen Mark fratrådte som formand i april 1926, men fortsatte i bestyrelsen til sin død 16. november 1926. Efterfølgende er skrevet 2006 af Niels Nørgaard Nielsen ud fra oplysninger i Brugsforeningens bestyrelses forhandlingsprotokoller.

I perioden fra 1918 og frem skete en del tekniske nyskabelser. Således blev det i 1918 foreslået at installere elektrisk lys i butikken, leveret vandkraftværket ved Bydammen. Der blev ikke ved den lejlighed elektrisk lys i butikken. Brugsens bestyrelse tillod elektricitetselskabet at opsætte et stativ på Brugsforeningens bygning og i 1919 blev det vedtaget at ordne formalia, så Brugsen kunne få strøm fra højspændingsværk. I 1925 blev der installeret lys i butikken og i uddelerens lejlighed.

I sommeren 1918 lod man opføre et skur med lås til afkøling og opbevaring af ferskvarer over kildevældet i skellet til præstegårdshaven.

I 1921 var petroleum blevet så stor en salgsvare, at man anskaffede to tanke, én på 600 liter og én på 1000 liter. Efterhånden blev man også leveringsdygtig i benzin, og en bezinstander blev etableret. At biler var ved at blive almindelige ses af, at uddeleren i 1923 fik tilladelse til at opføre et "bilhus".

Perioden fra 1924 til midten af 1930'erne var en turbulent tid for foreningen. De første krisetegn viste sig allerede i 1924, da flere og flere medlemmer kom i stor restance til foreningen, navnlig kneb det med betaling for leverancer af frø.

I september 1926 døde uddeler Pedersen pludseligt, og kort efter døde lærer Jens Sørensen Mark, der havde været én af drivkræfterne i Brugsforeningen siden dens start i 1888. Bestyrelsen betalte en krans til begravelsen.

Der ansattes ny uddeler, Jens Peter Jakobsen, med tiltrædelse 1. januar 1927. Allerede i oktober ønskede Jakobsen at fratræde, men bestyrelsen bad ham blive til 1. juli 1928, for at optælling og regnskab kunne afsluttes inden fratrædelsen. Måske anede man, der var ugler i mosen. Der blev i den følgende tid stor uro om Brugsens økonomiske forhold. Jakobsen indkaldtes til møder i bestyrelsen, hvor han skulle forklare sig, men han udeblev. Politiet blev indblandet. Der indkaldtes til ekstraordinær generalforsamling, hvor Jakobsen skulle forklare de økonomiske forhold. Forklaringerne blev ikke taget for gode varer og et forslag om at Jakobsen betalte halvdelen af det manglende beløb for at undgå politianmeldelse blev afslået af Jakobsen. Der afholdtes flere ekstraordinære rabaldergeneralforsamlinger, blandt andet én hvor bestyrelsen afværgede et mistillidsvotum. Midt i al balladen ansattes en ny uddeler, Andreas Kjøbsted. I januar 1929 meldte 30 medlemmer sig ud. Der var uro om ubetalt gæld, veksler og diverse trakasserier, der var afledt af det økonomiske rod, blandt andet en tvist med præsten om skel til præstegårdshaven. På et tidspunkt så det ud til, at der manglede 11.200 kr. Det endte imidlertid med at sagen mod Jakobsen faldt og selv om der fortsat i nogle år var en del uro, gik Brugsforeningen dog ind i mere rolige tider. Mange af de udmeldte vendte efterhånden tilbage som medlemmer og nogle senere endog som bestyrelsesmedlemmer.

Allerede i efteråret 1933 byggedes et nyt pakhuis. I 1934 meldtes om stigende omsætning og i 1935 indlagdes vand fra det nyetablerede vandværk i byen. Op gennem 1930'erne fortsatte den økonomiske optur for foreningen og bestyrelsen puslede med tanker om en gennemgribende ombygning og modernisering af butikken. Man indkaldte en arkitekt fra FDB, men planerne faldt med et brag på generalforsamlingen. Bestyrelsen blev bemyndiget til at foretage de nødvendige reparationer og der lappedes videre på de gamle bygninger med udrapning og kalkning af murene, lapning af tjæretaget og maling af døre og vinduer.

Ansatte og bestyrelse på jubilæumsdagen 1938

Indendørs gik man dog mere drastisk til værks, og bestyrelsen vurderede efter en del forandringer, at man nu havde en god og tidssvarende butik, som uddeleren og personalet kunne være glade ved at arbejde i, og hvor også medlemmerne kunne være glade ved at komme og handle. Folk, der kom og handlede i den periode, hvor der blev moderniseret, har udtrykt, at det var en rodet affære i butikken, så længe det stod på.

Man besluttede at holde en stor fest i anledning af Brugsens 50 års jubilæum i 1938. Generalforsamlingen vedtog at "Brugsforeningen lader afholde jubilæumsfest, og bestyrelsen bemyndiges til at

ordne det fornødne, så festen bliver en værdig fest, dog inden for rimelighedens rammer. Bestyrelsen kan eventuelt suppleres med et par udenforstående medlemmer". Dette blev vedtaget med 13 stemmer for og 5 imod. Om jubilæumsfesten 15. april 1938 skrev formanden, Kristian Holm: "Til festen, der afholdtes i et lejet telt fra Flauenskjold, var mødt ca. 400 medlemmer, foruden de indbudte gæster. Formanden Kr. Holm bød på foreningens vegne den store forsamling velkommen og efter at lærer Mark (Stig) Nielsen

havde fremsagt en prolog til andelssagens pris, toges fat på bespisning af de mange gæster, hvortil der af foreningen fra "Favoritten" i Aalborg var bestilt 2000 stk. smørrebrød. Efter spisningen tog formanden igen ordet og gav en udførlig redegørelse for foreningens tilblivelse og dens virke igennem de halvtredsindstyve år. Efter formandens tale havde mange af gæsterne ordet for at lykønske og hylde jubilaren. Efter bordet tog dansen fat i forsamlingshuset, hvor der dansedes mod liv og lyst, og den vellykkede fest sluttede først hen på de små timer."

Den 10-årige Verner Andersen oplevede i 1939 Brugsen sådan: "Brugsen var en lang, hvidkalket bygning, med to fløje bagud, hvor uddeleren havde bolig i den ene. Ud mod vejen havde butikken udstillingsvinduer, indenfor var der en lang disk i hele butikkens længde. Bag ved var der masser af skuffer og hylder, da de fleste varer kom hjem i sække, hvorfra skufferne fyldes. Det drejede sig om sukker, mel, gryn, salt m.m. Det blev så vejret op, når folk kom og bestilte det, de skulle have. Det var en helt anderledes Brugs dengang end i dag. Mælk fik man på mejeriet, kød ved slagteren, brød ved bageren. I dag kan man købe det hele i Brugsen. Dengang havde Brugsen også mange ting til landbruget, værktøj og redskaber. Der blev også solgt kul, koks og briketter fra et træhus, der lå ved butikken. Bag disken var der 2-3 kommisere plus 1 lærling til at ekspedere kunderne. Der var mange ude på landet, der sendte bud med mælkekuskens til Brugsen. Man havde en brugsbog, deri skrev man hvad man skulle have, så når mælkevognen kom til mejeriet, kom en af kommiserne ud og hentede bogen og fik det, der var bestilt pakket sammen og bragt ud til mælkevognen, der havde en kasse, der var beregnet til det samme. Det var noget af en service fra mælkekuskens side at fragte varer ud, men der vankede jo af og til en cigar og en tår kaffe".

Krigsårene var besværlige med rationeringskort og varemangel. Man gik i hi og klarede dagen og vejen uden de store begivenheder. Men det blev anderledes. Allerede i februar 1945 foreslog 27 medlemmer af Brugsen, at der skulle søges om tilladelse til salg af spiritus. Det var bestyrelsen ikke så meget for, idet den vedtog at den "under hensyn til de herskende forhold ikke kunne imødekomme ønsket". Det var ikke en enig bestyrelse, idet to medlemmer stemte for forslaget, mens fem gik imod. Det fik dog ikke forslagsstillerne til at forholde sig i ro, idet de allerede igen i september 1945 indsendte forslag til bestyrelsen om at søge tilladelse til salg af spiritus. Forslaget begrundedes med, at købmand Jørgensen overfor havde fået bevilling og at "det vil være generende for foreningens medlemmer at skulle henvende sig til købmanden efter denne ene vare, når de kan blive betjent med andre varer i Brugsforeningen". Dette argument bed på bestyrelsen, som vedtog at sende forslaget til behandling på en ekstraordinær generalforsamling, hvor det vedtoges med 71 stemmer for og 39 imod at søge bevilling til salg af spiritus.

I efteråret 1946 var der planer om kloakering i Øster Hornum. Det fik Brugsens bestyrelse til at få en landmåler til at fastlægge skellet over til præstegården. Det blev vedtaget at gå med i kloakeringsprojektet med et bidrag på knap 3000 kr. – et beløb der voksede til 3500 kr. efter kloakeringen var udført.

Før pakhuset blev bygget 1956

Brugsen led af mangel på lagerplads i de noget tilfældige gamle bygninger, man rådede over. Derfor forhandlede der i begyndelsen af 1951 om planer for bygning af et pakhús. Generalforsamlingen i marts nedstemte dog forslaget. Sagen hvilede nogle år, men i februar 1956 tog man igen tanken op og planerne tog form, så hurtigt at allerede på generalforsamlingen i marts gik forslaget om bygning af et pakhús glat igennem. Bestyrelsen fik udarbejdet to sæt tegninger og det besluttedes at få murermester Anders Jørgensen og snedkermester Robert Rasmussen til at arbejde videre med planerne. I april tog man beslutning om at bygge pakhúset med stort loftsrum, selvom denne plan ville være nogle tusind kroner dyrere end en bygning uden loftsrum. To fra bestyrelsen gik dog imod denne plan, idet de mente loftsrummet ville være unødvendigt.

Bygningen var klar til brug i august 1956. På generalforsamlingen i marts 1958 meddelte uddeler Kjøbsted, at han ønskede at fratræde til efteråret. Bestyrelsen vedtog snart efter, uden stillingsopslag, at tilbyde førstekommiss Kristian Larsen, der havde arbejdet i Brugsen siden 1951, pladsen som uddeler efter Kjøbsteds afgang i september. Kjøbstad havde været uddeler i Øster Hornum i 30 år.

Brugsen ca. 1960, uddeler Larsen længst til venstre bag disken

Karen Buus, kommiss Iversen og lærling pakker varer ind

På det tidspunkt var Brugsen stort set indrettet, som den var blevet efter ombygningen i slutningen af 1930'erne. Den lange disk med uddeler og kommisser i færd med at afveje og indpakke varer. Bagest i butikken ses på billedet døren ind til kontoret og uddelerens privatbolig.

Døren til højre førte ind til lageret, hvor siloerne med mel, sukker, kartoffelmel og salt til afvejning. Siloerne blev fyldt fra sække på 1.salen, hvilket en gang imellem forårsagede kraftige støvgener. På lageret stod også tønden med spegesild og tønden med sirup til aftapning i de grønne sirupsflasker kunderne selv medbragte. Ostedisken stod køligt i kælderen, indtil der blev anskaffet køledisk.

På 1.salen var foruden lager indrettet værelser til kommisserne, som var på kost hos uddeleren. Det blev betragtet som en selvfølge at uddelerens kone uden vederlag stod for tilberedning og servering af fuld kost til hele personalet. Først i begyndelsen af 1970'erne blev der ydet betaling for dette arbejde.

I 1960 besluttede man at begynde at handle med dybfrostvarer, og der anskaffedes en dybfryser for 4725 kr. Dette skridt vakte en del modstand hos et mindretal af bestyrelsen, der følte man gik i illoyal konkurrence med slagteren, der boede lige overfor. Salget af frostvarer blev et stort aktiv for forretningen.

I maj 1962 ønskede bestyrelsen at indkalde en konsulent fra FDB til at komme med forslag til modernisering af butikken. Konsulentens bud var ret enkelt: Der bør bygges en helt ny butik. Der arbejdedes så videre med den tanke, og på generalforsamlingen 26. november 1962 var man så langt fremme, at bestyrelsen gik i offensiven og foreviste en film om nybyggeri af Brugser andre steder. Generalforsamlingen vedtog at bemyndige bestyrelsen til, "når den finder tiden og forholdene dertil, at bygge nyt butikslokale". Denne formulering vedtoges med 62 stemmer for, 43 imod og 9, der undlod at stemme.

I den gamle Brugs havde uddeleren haft en lejlighed i forbindelse med butikken, men nu hvor der skulle bygges nyt, skulle der tages stilling til, hvorvidt man skulle bygge i to etager med lejlighed til uddeleren oven over butikken, eller der skulle indrettes lejlighed på 1. etagen over pakhuset.

Der blev regnet på begge forslag og langt den billigste var at indrette lejligheden ovenpå pakhuset. Dette blev også vedtaget på generalforsamlingen 2. april 1963. Enkelte talte dog for at bygge den ny butik i to etager, men det var vist mest fordi det ville tage sig bedst ud. På samme tidspunkt vedtoges at bygge en "Typebrugs", en standard-forretning udarbejdet FDB's arkitekter. Uddeler Larsen ville gerne have sat sit

præg mere på butikkens indretning, men FDB havde en fast politik, der sagde, hvordan en Brugs skulle indrettes – så sådan blev det!

Hen på efteråret fandt bestyrelsen tiden moden til at gå i gang, og der nedsattes et byggeudvalg. Der blev arbejdet hurtigt, og allerede 15. maj 1964 var lejligheden til uddeler Larsen klar til indflytning. Nedbrydningen af den gamle Brugs blev sat i licitation og et nedbrydningsfirma fra Nykøbing Mors vandt – de ville give 900 kr. for at bryde ned og bortskaffe materialerne til genbrug. Under oprydningen på loftet i den gamle Brugs fandt man en masse spændende ting. De gamle petroleumslamper, usolgte spidssnude træsko og andre varer, der ikke havde kunnet sælges gennem tiderne.

Det var stort set lokale håndværkere, der ved licitation fik opgaven med at bygge den ny butik: Murer Jacob Thrysoe, tømrer Robert Rasmussen, el-installatør Haddon Nielsen, Maler Andersen osv.

Brugsen ca. 1960

Brugsen efter ombygningen i 1964

I perioden efter den gamle Brugs var lukket og til den ny Brugs var bygget og klar til indvielse måtte salget foregå fra en del af lageret. Det var knebent med plads og meget svært for kunder og personale at få tingene til at fungere på en fornuftig måde, men man kæmpede sig igennem perioden fra begyndelsen af juni til midt i november, hvor den ny butik stod klar. Ombygningstiden var temmelig belastende for uddeler og personale, idet der skete en del tyverier fra den mere eller mindre frit tilgængelige butik. Tabet ved tyveri og svind i øvrigt måtte uddeleren på den tid klare af egen lomme. Et tab der i perioder var meget føleligt og gjorde ansættelsesforholdet belastende. Tyverierne forsøgte man at komme til livs ved i en periode at holde nattevagt i butikken, men det gav ikke noget resultat.

Uddeler Kr. Larsen t.v., formand Jens Pedersen t.h

Indvielsen af den ny butik er i bestyrelsens protokol beskrevet sådan: "Fredag den 13. november blev den nye Brugs indviet under festlige former. Bestyrelse og håndværksmestre var til stede til en reception, hvor der blev holdt taler af formanden, forretningsfører Espersen m.fl. Kl. 10 blev butikken åbnet for kunderne. Der blev serveret kaffe og cigar, og balloner og slikkepinde til børnene. Håndværksmestrene skænkede et ur til butikken. Samme dag overgik foreningen til kontant og selvbetjening.

Første dag solgtes for 6.000 kr. I løbet af dagen strømmede det ind med blomster og buketter."

Overgangen til kontant betaling vakte en hel del modstand hos kunderne, der var vant til blot at komme med brugsbogen og få skrevet de købte varer op til senere betaling. Bestyrelsen holdt dog fast i sin beslutning og efter en tid havde kunderne vænnet sig til de ny forhold, og spørgsmålet kom ikke op til forhandling i bestyrelse eller på generalforsamlinger siden hen.

I 1970 anskaffedes en køledisk og man begyndte at sælge mælkeprodukter fra butikken, et privilegium mejeriet på den anden side af vejen havde haft hidtil. Ved årsskiftet 1970/71 ophørte Brugsen med at køre varetur til omegnens gårde, en service, der havde fundet sted siden begyndelsen af århundredet. Samtidig opsigde uddeler Larsen sin stilling, der efter opslag besattes af Jens Færk Nielsen. Allerede i 1972 fraflyttede Gunner Færk Nielsen lejligheden over varelageret. Lejligheden lejedes herefter ud.

Dagli' Brugsen 2004

Jens Færk Nielsen fortsatte som uddeler i 17 år, og da han i sommeren 1987 fik andet arbejde inden for FDB, blev stillingen som uddeler opslået ledig, og Erling Jepsen blev ansat.

Efter mange overvejelser om hvorvidt Brugsen skulle flytte til et planlagt butikscenter på Toften, besluttedes at blive på stedet og udvide Brugsen, så butiksarealet fulgte med behovet. I forbindelse med indvielsen af den moderniserede forretning afholdtes Brugsens 100 års jubilæum.